

MUTSCHENBACHER EMIL: MAGYARORSZÁG MEZŐGAZDASÁGA

Magyarország agrárállam. Túlnyomóan agrár jellegét földjének alkata, természeti viszonyai, népességének tagozódása és egész gazdasági szerkezete adja meg. Magyarország földje túlnyomó részében kiválóan alkalmas mezőgazdasági termelésre. Nagyrésze síkság vagy lankás dombvidék, termőföldje majdnem mindenütt megtermi a búzát vagy rozsot; egyéb, így főleg kapás- és takarmánynövények termelésére alkalmas területek pedig az ország különböző tájai szerint váltakoznak.

Éghajlati szempontból Magyarország mintegy találkozó pontján fekszik a keleteurópai kontinentális típusú, forró és száraz nyarú, kemény telű klimatikus területnek, valamint a tenger melléki csapadékos telű, inkább száraz nyarú, de esős tavaszú és őszi klimatikus területnek. Sajnos, ez az éghajlati fekvés nagy kilengéseket idéz elő az időjárásban, ami azután a gyakran szélsőséges terméseredményekben érezteti hatását. A szélsőséges időjárás nem egyszer kedvezőtlenül ellensúlyozza a talaj összetétel előnyeit s az évi csapadék átlagos mennyisége csak 500-600 millimétert teszi ki. Különösen száraz Alföldünk éghajlata, míg a Dunántúl csapadékvizsgálatai valamivel kedvezőbbek. Legnagyobb baj azonban az, hogy az amúgy is kevés évenkénti csapadékmennyiség időbelileg nagyon kedvezőtlenül oszlik el s a gabonatermés sikere nagyon függ a májusi eső véletlenétől. Sok kárt szoktak okozni a nem ritka májusi fagyok is, melyek különösen a kapásnövényekben, a gyümölcsökben, a főzelékfélékben és a szőlőben okoznak nagy pusztítást. Hátrány az is, hogy az Alföld megmaradt részén aránylag sok a szikes terület, viszont azonban tűzi- és

épületfát szolgáltató erdeje, építkezésre alkalmas köve és különféle iparok nyersanyagát szolgáltató erce nagyon kevés maradt Magyarországnak. Ez az ország tehát az éghajlati és talajviszonyaiban rejlő, a természet eredményt nem egyszer hátrányosan befolyásoló bizonytalanság dacára elsősorban mezőgazdasági termelésre, valamint olyan iparok fejlesztésére alkalmas, melyeknek a mezőgazdasági termelés szolgáltatója a nyersanyagokat.

Ami pedig a *népességnek* foglalkozási ágak szerint való tagozódását illeti, a mezőgazdasággal foglalkozók száma (keresők és eltartottak együttvéve) 55.8%, míg iparral csak 19%, kereskedelemmel pedig éppen csak 5% foglalkozik. Az ország lakosságának tehát agrártöbbsége van, de természetesen a nem agrár kisebbség érdekei is legszorosabban belekapcsolódnak a mezőgazdasági népesség érdekeibe.

Ha pedig a nemzeti *vagyon* és *jövedelem* eloszlását vizsgáljuk, akkor is azt látjuk, hogy a nemzeti vagyonból és jövedelemből a nagyobb rész a magyar mezőgazdaságra esik. A magyar földbirtok együttes értéke 11 milliárd pengő, a házbirtoké 8 (ebből falusi és gazdasági épületeké 2-3) milliárd pengő, a mezőgazdasági felszerelésé 4-5 milliárd pengő az összesen kb. 30 milliárdra becsülhető tiszta nemzeti vagyonból. Vagy ha a *termelési statisztikát* nézzük, pl. a múlt évben mezőgazdasági termelésünk teljes értéke, összesítve a növénytermesztés, állattenyésztés és erdőgazdaság hozamát, 3.86 milliárd pengő volt, amiből a növénytermesztésre 3.33 milliárd, az állattenyésztésre 0.51 milliárd és az erdőgazdaságra 0.028 milliárd pengő esik. Ezzel szemben ipari termelésünk teljes értéke a múlt évben 2.7 milliárd pengő volt, tehát az ország túlnyomóan agrárjellege itt is kidomborodik.

Az ország agrár jellegét mutatja külkereskedelmi forgalmi statisztikánk is, melynek tanúsága szerint egész árukivitelünknek 70-80%-a esik mezőgazdasági terményekre. Vagyis elsősorban mezőgazdasági terményekből, állatokból és állati termékekből van olyan termelési feleslegünk, melyet a belső fogyasztás nem tud felvenni s amelynek kiviteli piacokon kell értékesülnie, hogy ily módon cserejóságot szolgáltasson amaz ipari nyersanyagok, félgyártmányok és kész iparcikkek behozatala ellenében, amelyek viszont Magyarországon nem állnak rendelkezésre, vagy nem állíthatók elő. Ez a magyarázata annak is, hogy vámkülföldről hozzánk irányuló behozatalunknak körülbelül 80%-a ipari nyersanyagokra és iparcikkekre esik,

Magyarország agrár jellegének ez a természetes földrajzi és földtani, vízrajzi és éghajlati, demográfiai és gazdasági adottsága azonban távolról sem jelent hátramaradottságot, sőt még azt sem, mintha Magyarország kizárólag az őstermelésre volna szorítva. Hiszen Magyarországnak mezőgazdasági termelése mellett fejlett ipara és kereskedelme is van.

Népségének sűrűségére való tekintettel, minthogy egy-egy négyzetkilométerére kereken 90 lakos esik, Magyarország nem is tudná magát kizárólag őstermelésből fenntartani. Ezért már hosszú történeti múltra tekinthet vissza nemcsak a mezőgazdaság nyerstermékeit feldolgozó különféle szorosabb vagy tágabb értelemben vett mezőgazdasági iparágainak fejlettsége, aminők pl. malomipara, szeszipara, cukorgyárai, hús-, főzelék- és gyümölcsfeldolgozó konzervgyárai, sörfőzői, olajgyárai, kendergyárai, bőrgyárai, keményítőgyárai stb., hanem egyéb iparágak is magas színvonalra fejlődtek, habár természetesen az ország egész iparcikkszükségletét távolról sem fedezhetik.

Így Magyarország külföldre kivitt mezőgazdasági terményfeleslegeit, élőállatait és állati termékeit, valamint egyes különleges iparcikkait túlnyomórészt ipari nyersanyagokra, továbbá ipari készgyártmányokra cseréli be. Sajnos azonban, hogy főként azok az államok, amelyek a magyar mezőgazdasági terményeknek a régi Osztrák-Magyar Monarchia egységes vámterületén belül azelőtt a legbiztosabb piacai voltak, a legutóbbi években egyre jobban elzárkóznak mezőgazdasági termékeknek, főként pedig élőállatoknak és állati termékeknek területükre való bevitele elől, sőt a forgalom szabadságát nemcsak vámemelésekkel, hanem forgalmi korlátozásokkal, állategészségügyi rendszabályokkal és különféle vámtechnikai fogásokkal kötik gúzsba. Ezzel szemben Magyarország nyomban új autonóm vámtarifájának életbeléptetése után, 1925 elején eltörölt minden be- és kiviteli tilalmat, valamint kontingentálási rendszabályt, azóta pedig egyes tarifaszerezéseiben messzemenő engedményeket tett autonóm ipari vámtételeiből is. Így azután megérthető, hogy míg Magyarország számottevő piacot jelent számos külföldi iparágra nézve s 1928-ban 1185.5 millió pengő értékű árut hozott be külföldről, addig a kivitel értéke az agrár-exportunk elől való mesterséges elzárkózás miatt csak 819.1 millió pengő volt, tehát az egész évi behozatali többlet 366.4 millió pengő, vagyis 20 millióval ismét több, mint az előző 1927-es esztendőben.

Valamikor szállóige volt, hogy Magyarország, amelyet pedig a távol külföldön régebben is vajmi kevéssé ismertek, „Európa éléskamrája”. Ennek a szólásmódnak meg is volt a jogosultsága annyiban, hogy a Kr. u. X-ik század óta ugyanazon a természetes és földrajzi, valamint vízrajzi egységet alkotó területen fennállott Magyarország egyes részei, így főleg a Duna-Tisza közén fekvő Nagy-Alföld déli része, valamint a Dunántúl és Felső-Magyarország egyes vidékei talán egész Európának leghumózusabb talajával rendelkeznek és okszerű gazdasági művelés mellett mennyiségileg és minőségileg egyaránt kiváló termést adnak, feltéve, hogy az időjárási szélsőségek azt le nem rontják. De ha éppen az éghajlati viszonyok miatt mindenkor túlzás is volt Magyarországot „tejjel, mézzel folyó Kánaánnak” kikiáltani: annyi bizonyos, hogy a magyar földön termelt acé-

los búzából a magyar malmok által kiőrölt lisztnek, a magyar sör-árpának s a magyar kukoricának, a legpompásabb pecsenyét adó magyar hízott marhának, a kitűnő magyar sertésből való pompás zsírnak, sonkának és szalonnának, a magyar baromfinak és tojásnak, a magyarországi libamájnak, a magyar gazdasági vetőmagvak és veteménymagvak egész sorának, a magyarországi folyók és tavak ízes halának, talán az egész világon legzamatosabb magyar gyümölcsnek és legízletesebb finom főzelékeknek, a kitűnő húst és gyapjút szolgáltató magyar juhnak, a kiváló zamatú, tüzes magyar boroknak, köztük a világ valamennyi bora királyának, a tokaji bornak méltán van világhíre.

Habár a kedvezőtlen éghajlati viszonyok, főként a gyakori szárazság, valamint a többnyire elégtelen csapadék egyenlőtlen eloszlása sok nehézséget is okoznak, a magyar mezőgazdasági termelés, kivált a XIX. század közepe óta állandó fejlődést mutat, míg a belterjes irányú haladást az 1914-ben kitört világháború, majd az ezt követő forradalmi mozgalmak és gazdasági bajok meg nem akasztották. A világháború vége óta eltelt tíz esztendő alatt azonban a magyar mezőgazdaság ismét szépen regenerálódott s termelésünk nagyjában csaknem elérte a békebeli szintvonalat, melynek további emelését csak a pár év óta világszerte bekövetkezett mezőgazdasági válság akasztotta meg.

Magyarország mezőgazdaságilag művelt területe 15.8 millió kataszteri hold, aminek 60.1%-a szántóföld (= 9.7 millió kat. hold, vagyis 5.58 millió hektár). Kerti művelés alatt áll az ország egész területének 1.1 százaléka (99.000 hektár), rét az ország egész területének 7.2%-a (666.000 hektár), legelő az ország egész mezőgazdaságilag művelt területéből 10.9% (1 millió hektár), erdő 11.8% (1.1 millió hektár), szőlő 2.3% (218.000 hektár), nádas 0.3% (28.000 hektár).

A fent említett 9.7 millió kat. hold (5.58 millió hektár) szántóföld területből (1 kat. hold = 0.575 hektár, egy hektár pedig = 1.738 kat. hold) 1928-ban a búzával bevetett terület 2.9 millió kat. hold volt, kat. holdanként 8.4 métermázsza átlagos búzatermással, a rozssal bevetett terület 1.15 millió kataszteri hold kereken 7 métermázsza kat. holdankénti átlagterméssel, az árpa vetésterülete 713.000 kat. hold 8.25 métermázsza holdankénti átlagterméssel, a kukoricával bevetett terület 1.85% millió kataszteri hold volt, alig 7 métermázsás átlagterméssel; a cukorrépával bevetett terület 115.000 kat. hold 96 métermázsás átlagterméssel, a burgonyával bevetett terület pedig 461.000 katasztrális hold volt, mintegy 33 métermázsás, de ebben az évben kivételesen kedvezőtlen átlagterméssel. Ha az utóbbi évek átlagát tekintjük, úgy Magyarország kat. holdankénti átlagos búzatermése 8 métermázsza, átlagos rozstermése 6.5-7 q, átlagos árpatermése 7.5 q, átlagos kukoricatermése 11-12 q, burgonyatermése 42-44 q, takarmányrépatermése 140 q,

cukorrépatermése 130 q, dohánytermése 7-7.7 q, repcetermése 5-6 q, lucernatermése 23 q és lóheretermése 21 q körül mozog. A 100 kat. holdon aluli és felüli gazdaságok átlagtermései között évről-évre 10-20%-os többlet mutatkozik a nagyobb gazdaságoknál, ami elsősorban a gondosabb talaj művelésre vezethető vissza.

Növénytermelésünk fent ismertetett ágazatai közül területileg is, jelentőség dolgában is a búzatermelés áll első helyen. A magyar búzának régi jó hírnevét az újabban nagy fellendülést mutató növénynevelés művészete egyre öregbíteni igyekszik a termésátlagoknak, valamint a termés minőségének fokozására alkalmasabb vetőmagfajták kitenyésztesével. Növénynevelésünk teljes összhangban dolgozik az állami liszt-kísérleti állomással, mely állandóan vizsgálja a különféle búzafajtákból kiörölt lisztek minőségét és sütőképességét s e vizsgálatainak eredménye gyanánt hasznos útmutatásokkal szolgál a búzanevelőknek. A nevelésű vetőmagvak használatának, a jobb talajművelésnek, a bőségebb trágyázásnak és a műtrágyázásnak terjedése pedig fokozatosan előmozdítja a kísérletileg legjobban bevált és legértékesebb búzafajták termelésének elterjedését. Nagyon számottevő aránylag, főként a könnyebb, homokos területeken a rozs termelése is, amely nagyon egészséges kenyérlisztet szolgáltat. Az árpa és a kukorica főként mint hizlálótakarmány játszik szerepet, de az ország több vidéke jóminőségű sörárpát is termel és ezzel a magas fejlettségű belföldi söriparnak szolgáltat nyersanyagot. A cukorrépatermést részben az ország 13 cukorgyára, részben a burgonyatermés nagyobb részével együtt az ország fejlett szeszipara dolgozza fel. Magyarországnak 250 mezőgazdasági és 17 ipari jellegű szeszfőzdeje van, amely utóbbiak közül is 7 kisipari szeszfőzde mezőgazdasági üzemekkel áll kapcsolatban.

Igen magas fejlettségi fokon áll Magyarország malomipara. A Budapesten és egyes vidéki gócpontokon működő, kitűnően felszerelt nagy kereskedelmi malmok az egész világon versenyképes minőségű lisztfajtákat állítanak elő s különösen a magyar 0-ás búzalisztek örvendenek sütőipari és fogyasztó körökben nagy kedveltségnek, mert a világnak semmiféle lisztjéből sem lehet annyira nyújtható tésztát, oly könnyű és finom süteményeket készíteni, mint éppen a magyar lisztből.

Magyarország egyéb mezőgazdasági terményei közül különös figyelmet érdemelnek még a kiváló zamatú magyar gyümölcsfajták, így különösen az alma, körte, birsalma, kajszinbarack, őszibarack, cseresznye, meggy, szilva, dinnye és csemegezőlő, amelyekből a kivitel egyre fokozódik és a termelés további fejlesztésének is tág lehetőségei vannak.

A magyar mezőgazdasági termelésnek egyik különlegessége a paprika, mely igen kiváló minőségű fűszert szolgáltat és édes-nemes minősége a maga nemében az egész világon egyedülálló. Magyarország éven-

kinti paprikakivitele 12-13.000 métermázsát tesz ki, aminek kétharmada az édes-nemes minőségre esik. A paprikán kívül egyéb kiváló minőségű főzelék- és zöldségfélét is termel és visz ki nagyobb mennyiségben külföldre Magyarország, így különösen hagymát, paradicsomot, ugorkát, salátát, káposztát, zöldbabot és zöldborsót.

A magyar mezőgazdasági termelésnek egyik fontos, de kiváló minőségű termékeit kivitel útján újabban csak nehezen értékesítő ágazata a bortermelés. Mint említettük, Magyarország szőlőtermő területe kerekén 220.000 hektár, amiből 48% hegyi szőlő, 52% pedig homoki szőlő. Magyarország évenkénti bortermése 3-5 millió hektoliter között váltakozik, amiből 80% a fehér és 20% a vörös bor. Az ország területe IG borvidékre oszlik, melyek közül kivitelre alkalmas fajborok termelése szempontjából nagyobb jelentőségűek elsősorban a zárt területet alkotó tokaji borvidék, mely 4860 hektárra terjed ki és amelynek évenkénti bortermése 100-120.000 hektoliter. A Tokaj hegyalján kívül mint kiváló bortermő vidékek nevezetesebbek még: a badacsonyi borvidék, mely zamatos borokat termel a balatonmenti hegyeken, a somlói borvidék jellegzetes pecsenyeborával, a szekszárdi borvidék, melynek kitűnő vörös bora francia eredetű szőlőtelepítések terméke, továbbá a villányi, gyöngyösvisontai és egri borvidékek, melyeknek egyes bortermékei az ország határain túl is elismert kitűnő márkák.

Újabban ismét erősebb lendületet vett a dohánytermelés, főként a finomabb és zamatosabb kerti dohányfajták termelése, amelyek külföldön is keresett pipa- és cigarettadohányt adnak. Nem régen karolták fel a gyógynövénytermelést is, amire egyes vidékek talaj- és éghajlati viszonyai felette alkalmasak, azonban a termelők még egyelőre az értékesítés nehézségeivel kénytelenek megküzdeni.

A világháborút követő trianoni békeszerződéssel ezeréves történeti területének harmadrészére csonkított Magyarország *területileg* még sokkal inkább vált agrár jellegűvé, mint aminő azelőtt az egész Magyarország volt. A népesség megoszlásánál éppen ellentétes irányban mutatkozik némi eltolódás, amennyiben az őstermeléshez tartozó foglalkozású lakosság számaránya az egész népesség 64%-áról 56%-ára csökkent. Ezt a körülményt az idézte elő, hogy Csonka-Magyarországon viszonylag sokkal nagyobb arányszámot képvisel Budapest székesfőváros és közvetlen környékének egymilliónyi, valamint néhány megmaradt városunknak lakossága, mint ahogyan a városi lakosság száma a többi népességhez Nagymagyarországon viszonylott. Jelenleg a magyar mezőgazdasági termelésnek tehát aránylag több nem termelő lakos élelmiszerszükségletét kell előállítania, mint azelőtt. Ezenkívül Magyarország területének megcsonkítása a magyar ipart is megfosztotta fontos nyersanyagaitól. A magyar közgazdaság tehát csak egyes mezőgazdasági termények feleslegé-

nek kivételéből remélhet olyan csereértékeket, melyek ellenében nélkülözhetetlen és belföldön elő nem állítható behozatali cikkeket vásárolhat a külföldtől. A belföldi élelmezési szükséglet teljes fedezése s ezenfelül kiviteli felesleg termelésének szükséges volta tehát mind a magyar mezőgazdasági termelés fejlesztését, a terméseredmények átlagszámainak növelését követelik. Mindennek, mint láttuk, meg is vannak az előfeltételei, kivált akkor, ha a háború s az azt követő lázadások idejében kizsarolt termőföld termőerejét egyrészt fokozott műtrágyaadagolással, másrészt az állatállományban mutatkozó hiányok kipótlása révén fokozandó trágya-termeléssel sikerül lassanként helyreállítani.

Ami a *műtrágyafogyasztást* illeti, ezen a téren máris évről-évre fokozódó fejlődés mutatkozik, noha a magyar mezőgazdaság mai kritikus helyzete és kedvezőtlen rentabilitása természetesen hátrányosan befolyásolja a különben valószínűleg nagyobb lendületet vevő műtrágyafogyasztást. Így is körülbelül 15.000 vágón foszforsavas műtrágyát, 1000 vágón nitrogéntartalmú műtrágyát s mintegy 500 vágón kálisót használt fel a múlt évben a magyar mezőgazdaság. Ami pedig az istállótrágya-fogyasztást illeti, itt a trágyázás kívánatos emelkedésének komoly kerékkötője az, hogy az állatértékesítés lényeges megromlása az istállótrágya előállítási költségét felette megdrágította. Normális viszonyok között a gazda úgy szokott számítani, hogy az állattartás költségét annak haszna legalább is fedezze s így a trágya ingyen maradjon vissza a gazdasági üzemnek. A jelenlegi magyarországi mezőgazdasági konjunktúra mellett azonban az állatértékesítés révén az állattartás, főként pedig az állathízlalás költségei nem találnak fedezetet s így az istállótrágya a gazdára nézve jelentős készkiadást okoz, ami természetesen nemcsak a mezőgazdasági üzem jövedelmezőségét, hanem a trágyázást is hátrányosan befolyásolja.

Magyarország *állatállományáról* a minden év tavaszán megtartott állatösszeírások eredményei nyújtanak tájékoztatást. Az 1928. évi adatok szerint Magyarország állatlétszáma a következő volt (az egyes számadatok mindenütt szembeállítva az 1911. évi állatszámállásnak ugyanarra a területre vonatkozó, zárójelbe foglalt számadataival):

Állatnem:	1928	1911
Szarvasmarha	1,811.467	(2,149.756)
Ló	917.974	(896.498)
Sertés	2,661.539	(3,322.407)
Juh	1,566.531	(2,406.041)

Mint ezek az adatok mutatják, a ló kivételével valamennyi fontosabb gazdasági állatnemenél lényeges csökkenés mutatkozik a békeidővel

szemben. Ha azonban a megelőző évek (1925-1927) állatösszeírásainak adataival hasonlítjuk az 1928. évi adatokat össze, akkor arra az eredményre jutunk, hogy szarvasmarháknál is, de főként lónál és sertésnél némi emelkedés mutatkozik, míg a juhállományban állandó az évről-évre fokozódó csökkenés. Ez is a gazdasági konjunktúra alakulásával függ össze. így pl. 1927-tel szemben a szarvasmarhalétszám mindössze 6200 db-bal emelkedett, a lóállománynövekedés ugyanez idő alatt 14.650 db, a sertésállományé pedig 275.000 db. Ezzel szemben a juhok száma az előző évhez képest is közel 50.000 db-bal csökkent.

Az állam évről-évre nagyobb számú tenyészállatot hoz be külföldről, melyeknek az egyes gazdaságok részére tenyésztesési célokra való megszerzését kamatmentes kölcsön nyújtásával és indokolt esetekben ármérséklés engedélyezésével is elősegíti. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület minden év március hó végén országos gazdasági kiállítást és tenyészállatvásárt rendez a földművelésügyi minisztérium támogatásával, amely kiállítások az ország fejlett tenyészállatanyagának nagyon áttekinthető seregszemléi. Az itt bemutatásra és eladásra kerülő tenyészanyag tanulságosan tünteti föl a magyar állattenyésztés állandó minőségbeli fejlődését, amit a kiállítások alkalmával évenként nagyobb számban megjelenő külföldi hivatalos kiküldöttek és szakemberek is teljes mértékben elismernek. Ezekről a kiállításokról jelentős számú eladások történnek külföldre is, különösen a Balkán-államokba, amelyek saját állatállományuk nemesítésére a magyarországi kiváló minőségű tenyészanyagból szívesen vásárolnak.

Jelentékeny szerepet játszik az ország szarvasmarhaállományának minőségi fejlesztése terén a tenyészállatok törzkönyvezésének, továbbá a tejelést ellenőrző egyesületeknek terjedése is. A lótenyésztést az állam kiváló minőségű fedezőméneknek a magántenyészetek rendelkezésére bocsátásával segíti elő. 1927-ben közel 1400 állami fedezőmén volt az állam tulajdonában. Az ország külkereskedelmi forgalmában jelentős szerepe van a ló kivitelnek, amennyiben évenként körülbelül 29.000 darab háta-, hintó- és igáslovat, továbbá versenylovakat és tenyészméneket is visz ki Magyarország a szomszédos államokba.

Az utóbbi években nagy és örvendetes fellendülés mutatkozik különösen *tejgazdasági* téren. Az állam hathatósan támogatja a népies tejtermelés fokozása érdekében a tej szövetkezetek szervezését, továbbá tejellenőrző egyesületek alakítását, melyekhez évről-évre nagyobb számú tehenészet csatlakozik s amelyek szakszerű útbaigazításaikkal, időnkénti próbafejésekkel és az elért legjobb tejelési eredmények díjazásával hathatósan hozzájárulnak a tejhozam fokozásához. A kedvezőbb tejértékesítést a tejfogyasztás fokozására irányuló propagandával, továbbá a tejtermékek minőségének állami ellenőrzésével igyekeznek elősegíteni. A ki-

vitelre kerülő, a termelés során gondosan ellenőrzött vaj márkázása már életbe is lépett, egyéb tejtermékekre nézve pedig ugyancsak hasonló ellenőrző eljárás van terve véve.

Az utóbbi években erősen fejlődött Magyarország *baromfitenyésztése* is, amelyet az állam kiváló minőségű tenyészanyagoknak és a legjobban bevált fajtákból keltetés céljára szánt tojásoknak a magántenyésztők rendelkezésére bocsátásával segít elő. Az állam minél nagyobb hús- és tojáshozamot biztosító fajtákat igyekszik különösen a kis baromfitenyésztők körében elterjeszteni és a baromfitenyésztés céltudatos irányítása pár év alatt máris számottevő haladást mutat fel.

Újabban ismét nagyobb érdeklődéssel találkozunk a *selyemhernyótenyésztés* is, mely a háború alatt s az azt követő években visszafejlődött, pár év óta azonban az állam eperfacsemetek kiosztásával, valamint a selyemgubók minőségének kitenyésztés útján való javításával igyekszik ezt a gazdasági ágat is fellendíteni.

Magyarország mezőgazdasági művelés alatt álló földterületének értéke hivatalos becslés szerint 11 milliárd pengő; az 1928. évi mezőgazdasági termelésből a növényi termelés értéke 3,327.4 millió pengő, az állati termékek értéke 508.3 millió pengő, az erdészeti termékek értéke 27.8 millió pengő, vagyis – mint erre már fentebb utaltunk – az 1928. évi mezőgazdasági termelés összértéke 3,863.5 millió pengő.

Mint már említettük, a mai Magyarország népességének száma az 1920. évi népszámlálás adatai szerint kereken 8 millió lélek, amiből foglalkozás szerint az őstermelésre 4,450.000 lélek esik s abból 2,127.000 a kereső és 2,323.000 az eltartott. Az ország lakosságának létszámához viszonyítva a mezőgazdasági foglalkozásuk arányszáma tehát 55.8%, míg a többi foglalkozási ágakhoz tartozók arányszáma a következő: ipar 19.1%, kereskedelem és hitel 5.1%, közlekedés 4.4%, közszerzőkati alkalmazottak és szabad foglalkozásuk 4.7%, bányászat és kohászat 1.5%, napszámosok 1.2%, nyugdíjasok, járadékosok és tőkésék 2.4%, házi cselédek 2.2%, véderő 1.6%, egyéb foglalkozásuk 2%. A foglalkozások megoszlása tekintetében természetesen nagy különbség van a városok és a vidék között. Míg a vármegyékben 66.2%-a az összlakosságnak tartozik az őstermeléshez s az egyes alföldi vármegyékben a mezőgazdasági népesség arányszáma az egész lakosságnak háromnegyedrészt is eléri vagy meghaladja, addig a törvényhatósági városok átlagában a népességnek csak 12.3% mezőgazdasági foglalkozású.

Ami az ország szántóföldterületének birtoknagyságok szerint való megoszlását, valamint azt illeti, hogy az egyes birtoknagyságok szerint mennyi a mezőgazdasági üzemek száma, erre nézve pontos adatokkal nem rendelkezünk, mert az utolsó teljes mezőgazdasági üzemstatistikai felvétel 1895-ben készült s a régi Magyarország egész területére vonat-

közik. Mégis a korán elhunyt kiváló magyar statisztikusnak, *Buday Lászlónak*, „A megcsonkított Magyarország” című a Magyar Tudományos Akadémia által pályakoszorúzott, 1921-ben megjelent műve nyomán a következő adatokat állíthatjuk össze (amelyeknek forrása az 1920-as népszámlálási statisztika):

Az ország egész szántóföldterületéből az egy kataszteri holdig terjedő törpebirtokokra 8.98%, az 1-3 kat. hold. területűekre 3.89%, a 3-5 kat. hold területűekre 4.1%, vagyis a törpebirtokokra az ország egész szántóföldterületének kereken 9% esik. Az 5-10 kat. holdas birtoknagyságra az ország szántóföldterületének 10.33%-a, a 10-50 kat. holdas birtoknagyságokra 32.30%, az 50-100 kat. holdas birtok nagysága pedig az egész szántóföldterületnek 7.25%-a esik. A kisbirtoktípus tehát az ország szántóföldterületéből kereken 50%-kai részesedik. Lássuk most, mennyi a középbirtok szántóföldterülete? A 100-200 kat. holdas birtoknagyságra esik az egész ország szántóföldterületének 5.09%-a, a 200-500 kat. holdas birtoknagyságra 8.94%-a, az 500-1000 holdas birtoknagyságra pedig 9.45%-a, vagyis az ország egész szántóföldterületéből a középbirtoktípushoz 23.5% tartozik. A megmaradó szántóföldterület, vagyis az ország egész szántóföldterületének 17.5%-a esik az 1000 kat. holdon felüli nagybirtokra, vagyis a törpe-, kis- és középbirtokhoz tartozó szántóföldterület együttevén 82.5%, a nagybirtok szántóföldterülete pedig 17.5%.

Lássuk már most, hogy az egyes birtoknagyságokhoz az ország összes gazdasági üzemeiből számszerint hány százalék tartozik? Hivatkozott forrásunk szerint a megoszlás a következő: Az 1 kat. holdon aluli birtoknagysághoz tartozik az ország gazdasági üzemeinek 20.70%-a, az 1-3 kat. holdas birtoknagysághoz 24.96%, a 3-5 kat. holdas birtoknagysághoz pedig 13.13%-a. Tehát Magyarország gazdasági üzemeinek 58.85%-a törpegazdaság. Az 5-10 kat. holdas birtoknagyságba tartozik az ország gazdasági üzemeinek 17.78%-a, a 10-50 kat. holdas birtoknagyságba 20.91%-a és az 50-100 holdas birtoknagyságba 1.36%, vagyis az országmezőgazdasági üzemeinek 40%-a kisbirtok. A közép- és nagybirtokokra - a törpe- és ksigazdasági üzemekre eső $58.85 + 40.04 = 98.89\%$ -on felül - együttevén csak az ország összes gazdasági üzemeinek 1.1%-a esik, még pedig a következő megoszlás szerint: 100-200 kat. holdas birtoknagyságra 0.45, 200-500 kat. holdas birtoknagyságokra 0.35, az 500-1000 kat. holdas birtoknagyságra 0.18, az 1000 kat. holdon felüli birtoknagyságra 0.12%.

A mezőgazdaság Magyarország *nemzetközi áruforgalmában* is vezető szerepet játszik, mert egész árukivitelünknek közel 70%-a mezőgazdasági termék. Legfontosabb kiviteli cikkeink voltak 1927-ben: búza (3.11 mill, q), búzaliszt (1.55 millió q), rozs (1.37 millió q), árpa (0.5 millió q), here-

magvak (47.625 q), bab (300.000 q), olajos magvak (216.000 q), burgonya (724.000 q), bor (62.000 hl.), szarvasmarha (75.000 db), ló (30.000 db), sertés (116.000 db), sertéshús, zsír és szalonna (91.6 ezer q), baromfi, toll és tojás (88 millió P értékben) stb.

Hogy a magyar mezőgazdaság az általa előállított és legnagyobb-részt kiváló minőségű terményfeleslegeit kivitel útján külföldi piacokon értékesíthesse, ahol a fogyasztási szükséglet amúgyis csak behozatal révén fedezhető, ez nemcsak Magyarországnak gazdasági érdeke, hanem nagy és fontos érdek általános európai szempontból is. Csak virágzó mezőgazdaság biztosíthatja Középeurópa szívében a nyugalmat, a békés fejlődést, a gazdasági és társadalmi viszonyok megszilárdulását, a háború okozta sebek behegedését. Másrészt a régi Osztrák-Magyar Monarchia hajdan egységes vámterületéből kialakult utódállamok földrajzi fekvésüknél és egész gazdasági szerkezetüknél fogva reá is vannak utalva arra, hogy a magyar föld terméséből pótolják a népességük élelmezése terén mutatkozó hiányokat, mint ahogyan évszázadokon keresztül ugyanez a magyar termőföld szolgáltatta a régi monarchia többi részeinek a kenyeret és egyéb élelmet. Nyilvánvaló érdek, hogy ugyanaz a termőterület a jövőben is, de lehetőleg még jobban és bőségesebben élelmezze az utódállamoknak a magyar termékekre ráutalt lakosságát.

A magyar mezőgazdaság jelenleg súlyos válsággal küzd, mert hiányzik a kellő tőke-ereje azokhoz a beruházásokhoz, melyek egyrészt a termelés fokozása, másrészt a belterjes gazdálkodás terjedése szempontjából szükségesek. A magyar mezőgazdaság minden erejének megfeszítésével igyekezett és igyekszik a maga termelését minőségileg és mennyiségileg egyaránt ismét a békebeli színvonalra emelni. Hogy azonban megnövekedett termelési költségeit fedezni tudja, egyrészt még többet és még jobbat kell termelnie, másrészt ily módon előálló terményfeleslegeink számára kedvező értékesítési lehetőségeket kell biztosítani. Ha ez sikerül, akkor a magyar mezőgazdaság ismét meg fog felelhetni ama történelmi hivatásának, hogy egyrészt Kelet felé, közvetlen szomszédjai irányában mintegy úttörője legyen a mezőgazdasági kultúrának, hogy oda tenyészállatokat, nemesített vetőmagvakat stb. szállíthasson, másrészt pedig egyes különleges terményeivel, minők kiválóan finom lisztje, világhírű bora, elsörendű hústermékei, ízletes hizlalt baromfija, pompás korai főzelékféléi és zamatos gyümölcsői, méltó helyet foglalhasson el a nyugati piacokon.

A mezőgazdasággal szoros kapcsolatban álló *mezőgazdasági ivar* különböző ágai ugyancsak nagy fejlettséget mutatnak. A magyar búzát felörlő magyarországi malmok, a magyar burgonyából, kukoricából vagy répából szeszt előállító szeszgyárak, a cukorrépat feldolgozó cukorgyárak, a gabonából vagy burgonyából keményítőt előállító keményítőgyárak, a

magyar árpa- és komlótermést feldolgozó sörfőzők, az olajos magvakból olajat sajtoló olajgyárak, a húst, zöldséget, főzeléket és gyümölcsöt feldolgozó konzervipar, vagy a tejtermékeket előállító tejipar, a kenderkórót kikészítő kendergyár: mindannyian a mezőgazdasági termelés előállította nyersanyagokra vannak utalva s viszont mindezeknek a mezőgazdasági iparágaknak a kedvező fejlődése teheti csak lehetővé a mezőgazdasági többtermelést. A különböző államok, mint nemzetgazdasági egységek között bizonyos szolidaritás, bizonyos egymásra utaltság és bizonyos érdekközösség, egymáshoz tartozandóság áll fenn, amelynek kölcsönös megértésben és egymás iránt való méltányosságban kell érvényesülnie. Az ezer éves múltú magyar mezőgazdasági termelés sorsa nem lehet közömbös nemzetközi szempontból sem, mert a magyar iparnak és kereskedelemnek, de egyúttal a magyar köz- és államgazdaság egész épületének és a kulturális fejlődésnek is a virágzó mezőgazdasági termelés a biztos alapja: ez jelenti a magyar sorsot és a magyar jövőt.

Ha tehát az egész világ mezőgazdasági termeléséhez viszonyítva a magyar termelés kicsiny tételt jelent is, Közép-Európa szempontjából mindenesetre számottevő fontosságú. A világtermeléshez való viszonylatának megvilágítására szolgáljon a következő néhány számadat:

A múlt évben a világ búzatermése 1320 millió métermázsa volt, amiből 374 millió métermázsa esik Európára s ebből 25 millió métermázsa Magyarországra. A világ tavalyi rozstermése 451 millió q, ebből Európára 219, Magyarországra 8 millió q esett. 456 millió q árpatermésből Európa 159 milliót, s ebből Magyarország 6 milliót adott. A világ 743 millió q zabterméséből Európa 273 millió s ebből Magyarország 3.5 millió q-t szolgáltatott. 1155 millió q tengeritermésből Európára 97 millió q esik s ehhez Magyarország 11 millió q-vel járul. Burgonyát 1884 millió q mennyiségben termelt az öt világrész s ebből 1150 millió q-t Európa, 13 millió q-t Magyarország.

Vagy ha Magyarország állatállományát hasonlítjuk össze az egész földkerekség 1928. évi haszonállatlétszámával, úgy azt látjuk, hogy a földkerekség 12 millió darab lovából Magyarországra 918.000 darab esik, 676 millió darab szarvasmarhából Magyarország 1.8 millió darabot, 721 millió juhból 1.5 millió darabot, 287 millió darab sertésből 2.6 millió darabot mondhat magáénak.

A magyar mezőgazdasági termelés jelentősége nem is abban rejlik, mintha versenyre kelhetne a nagy agrár-exportterületekkel. A magyar mezőgazdasági terményeknek különleges, válogatott minőségük biztosít megkülönböztetett helyet a világpiacon. Ezért a magyar mezőgazdasági termelés, jelenlegi súlyos gazdasági viszonyaink dacára, teljes erejével azon van, hogy ezt a minőségi pozícióját megőrizhesse és megerősíthesse. Magyarország, nagy áldozatok árán, gonddal és szeretettel ápolja a maga

ezer éves mezőgazdasági kultúráját, igyekszik lépést tartani, amennyire ezt tőkeszegénysége megengedi, a világ gazdasági haladásával. Elsőrendű alsó- és felsőfokú szakiskolák, valamint komoly tudományos munkát végző kísérletügyi intézmények révén fejleszti és terjeszti a gazdasági szaktudást, amelyet bármelyik nyugati államéval mérkőző szakirodalom igyekszik népszerűsíteni. Közel évszázados múltra visszatekintő, a sajátos mezőgazdasági érdekek szakszerű ápolására hivatott társadalmi érdekképviseleti szervei vannak, élükön a „legnagyobb magyar”, Széchenyi István gróf által 1830-ban alapított Országos Magyar Gazdasági Egyesülettel, egész Európa egyik legrégebb és legtekintélyesebb, agrárkultúrát fejlesztő és terjesztő társadalmi intézményével. E gazdasági egyesületekben, valamint az 1920-ban megalkotott hivatalos gazdasági szervezetekben, az országos és az öt kerületi mezőgazdasági kamarában, úgyszintén az egyes különleges termelési ágak érdekeit felkaroló baromfitenyésztő, borászati, méhészeti stb. szakegyesületekben, továbbá több ezer falusi olvasó- meg gazdakörben, a magyar gazdaközönség minden rétege együttműködik és közös erővel, vállvetve keresi a boldogulás előfeltételeit. A szétszórt erőket egységbe foglaló és megsokasító szövetkezeti eszme alapján pedig a mezőgazdaság különféle szükségleteinek kielégítésére alakult különleges agrárjellegű hitelintézmények, termelő, biztosító, fogyasztási és értékesítő szövetkezetek országos központokba szervezve, ezrével állanak a magyar gazdák egyetemének rendelkezésére.

A fentiekben felsorakoztatott néhány adat természetesen nem adhat teljes és kimerítő képet Magyarországon mezőgazdaságáról, melynek alapos megismertetéséhez sokkalta nagyobb területre és bővebb adatgyűjteményre volna szükség. E futólagosan odavetett néhány vonással inkább csak azt kívántuk érzékeltetni az olvasóval, hogy él itt Európa szívében több mint ezer esztendő óta egy kicsiny nemzet, melyet a világ csak nagyon kevéssé ismer, de amely a maga mezőgazdasági kultúráját mégis odáig tudta fejleszteni, hogy nincs oka más agrárországok előtt a szégyenkezésre. Évszázadokon keresztül fejlődött a magyar mezőgazdaság azzá, ami ma: a kis Magyarország gazdasági épületének alap-pillérévé s egyúttal Közép-Európa közlekedési szükségletei ellátásának jelentős tényezőjévé.

A magyar nyelv a magyar föld legfőbb és legértékesebb termékét, a búzát, mélységes értelemmel és jelképes jelentőséggel „élet”-nek nevezi. Nagy és örök igazság van ebben. A magyar nemzet hitének, reménységének, jövőjébe vetett bizalmának erős alapja az, hogy a magyar mezőgazdaság fejlődése és felvirágzása Magyarország boldogulását, élni akarását és élni tudását jelenti!